

EU PLÝTVÁ PENĚZI I JÍDLEM: ŘEŠENÍ POTRAVINOVÉHO ODPADU NA ÚROVNI EU

Patricie Vanická

December 2023

EUROPEUM

Institut pro evropskou politiku EUROPEUM je neziskový, nepolitický a nezávislý think tank, který se zaměřuje na evropskou integraci a soudržnost. EUROPEUM přispívá k posilování demokracie, bezpečnosti, stability, svobody a solidarity napříč Evropou a aktivnímu vystupování České republiky v Evropské unii. EUROPEUM provádí původní výzkum, organizuje veřejné akce a vzdělávací aktivity a formuluje nové názory a doporučení ke zlepšení domácích a evropské politiky.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Úvod

Potravinový odpad je problémem zapříčiňujícím produkci skleníkových plynů, plýtvání vodou a má další negativní environmentální dopady na planetu. Potravinami se plýtvá, přestože 9,2% lidí na světě trpí podvýživou.¹ EU se snaží omezit množství vyprodukovaného potravinového odpadu stanovením cíle snížit odpad v členských zemích do roku 2030 o polovinu oproti roku 2015,² ale dosavadní tempo naznačuje, že tohoto cíle se nepodaří dosáhnout.

Co je problémem?

V procesu pěstování, výroby a zpracování potravin dochází k jejich nevyužití a to u třetiny potravin určených pro lidskou potřebu.³ Tyto vyplývané potraviny nazýváme potravinovými ztrátami, nebo potravinovým odpadem. Potravinové ztráty se objevují v celé části dodavatelského řetězce a znamenají úbytek hmotnosti požitelných potravin, které by byly určené k lidské konzumaci. Vznikají v průběhu posklizňové manipulace, výroby, dopravy nebo zpracování. Potravinový odpad vzniká u prodejců, v gastro podnicích, anebo v domácnostech, tedy na konci potravinového řetězce.⁴

Právě domácnosti v EU mohou podle statistiky k roku 2021 za 54% vyprodukovaného potravinového odpadu i se započtením potravinových ztrát. Na

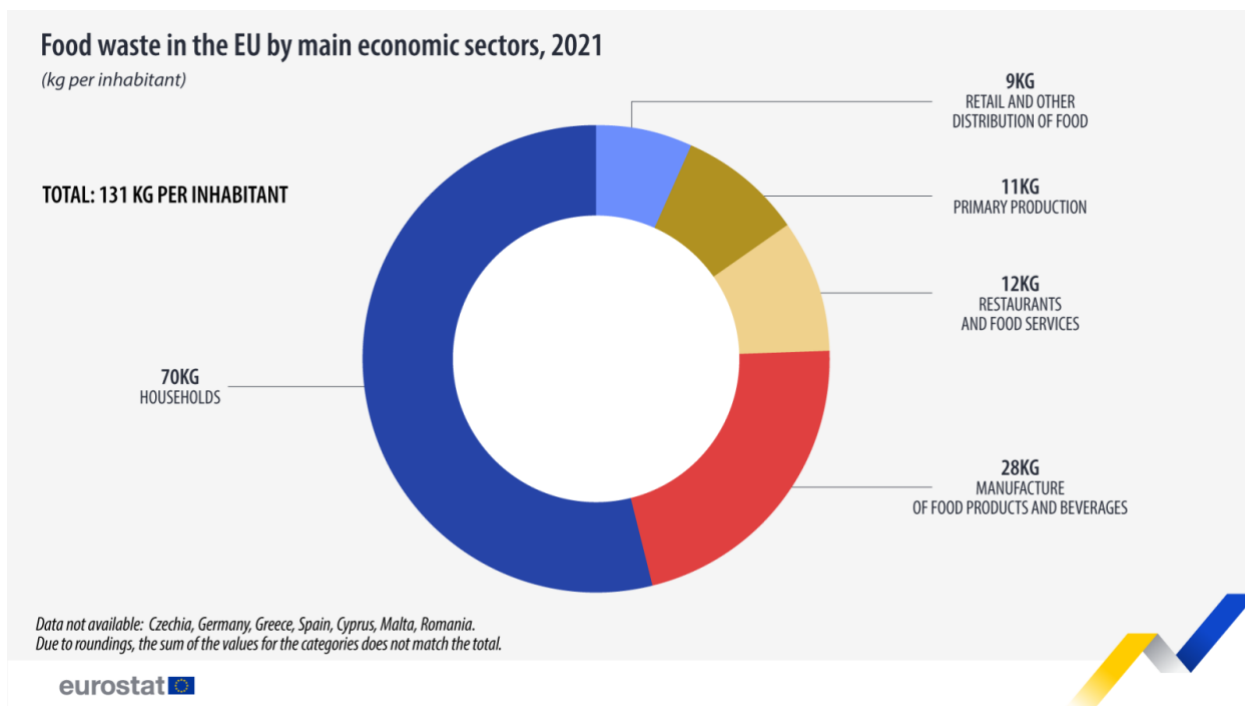
¹ FAO. "SDG Indicators Data Portal: Indicator 2.1.1 - Prevalence of undernourishment." <https://www.fao.org/sustainable-development-goals-data-portal/data/indicators/2.1.1-prevalence-of-undernourishment/en>.

² Laaninen, Tarja, and Maria Paola Calasso. 2022. "Reducing food waste in the European Union." *EPRS | European Parliamentary Research Service*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659376/EPRS_BRI\(2020\)659376_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659376/EPRS_BRI(2020)659376_EN.pdf).

³ https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste_en

⁴ FAO. "Global Food Losses and Food Waste." 2011. <https://www.fao.org/3/i2697e/i2697e.pdf>.

člověka tedy připadne 70 kilogramů doma vyhozených potravin za rok. Druhou příčku v nevyužívání potravin obsadilo zpracovávání potravin a nápojů se 21% z celkového množství nevyužitých potravin a gastro podniky se na plýtvání podílely z 9%.⁵

Podíl sektorů na produkci potravinového odpadu, 2021⁶

Enviromentální dopad a odpad

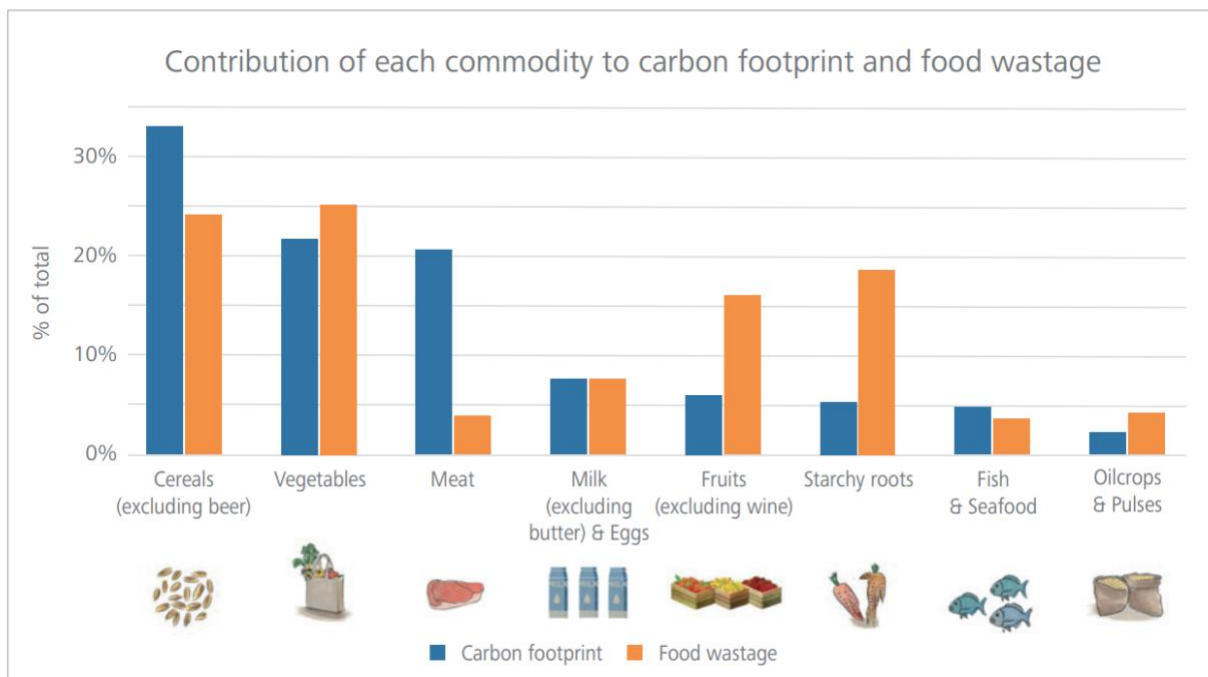
Celosvětově se vyprodukuje přibližně 931 milionů tun potravinového odpadu za rok, což má za následek produkci 8% - 10% celkového množství globálně vypuštěných skleníkových plynů. Pokud by tedy byl potravinový odpad státem, byl by po Číně a USA třetím největším producentem skleníkových plynů.⁷ Když

⁵ Eurostat. "Food waste and food waste prevention - estimates." <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=578564>.

⁶ [File:Figure0 v20230929.png - Statistics Explained \(europa.eu\)](#)

⁷ UNEP. 2021. "UNEP Food Waste Index Report 2021." <https://www.unep.org/resources/report/unep-food-waste-index-report-2021>.

potravin y skončí na skládce, dochází k produkci methanu, který má 28x silnější radiační účinnost (ovlivnění změny toku energie v atmosféře) v porovnání s oxidem uhličitým, jelikož na jednu svoji molekulu dokáže navázat více tepla.^{8,9} Rozdílná potravin a má rozdílný podíl na uhlíkové stopě. Podíl vyplývaného masa je méně než 5%, zároveň má za následek přes 20% uhlíkové stopy vyplývaných potravin.¹⁰

Příspěvek jednotlivých komodit k uhlíkové stopě a potravinovému odpadu¹¹

⁸ EPA. "Importance of Methane." <https://www.epa.gov/gmi/importance-methane#:~:text=Methane%20is%20the%20second%20most,trapping%20heat%20in%20the%20atmosphere.>

⁹ Lewis, Jangira. "How Does Food Waste Affect the Environment?" EARTH.org. <https://earth.org/how-does-food-waste-affect-the-environment/>.

¹⁰ FAO. "Food wastage footprint & Climate Change." <https://www.fao.org/3/bb144e/bb144e.pdf>.

¹¹ <https://www.fao.org/3/bb144e/bb144e.pdf>

Pro produkci potravin, které se vyhodí, se zabere území o rozloze přibližně 1.4 miliardy hektarů,¹² tedy 30% území, které se využívá pro zemědělství.¹³ Plýtvání potravinami znamená i plýtvání vodou. Pro lepší představu: objem vody, který se ročně použije pro výrobu nevyužitých potravin, se rovná objemu tří Ženevských jezer. Například při vyřazení jednoho kilogramu hovězího masa se vyplývá 25 000 litrů vody použité při jeho výrobě, v případě nevyužití jednoho litru mléka to znamená ztrátu více než 1 000 litrů vody.¹⁴

Hodně iniciativ, málo výsledků

Evropská unie usiluje o dosažení globálního cíle udržitelného rozvoje OSN (SDG 12.3), jehož cílem je do roku 2030 snížit plýtvání potravinami na úrovni maloobchodu a spotřebitelů na polovinu oproti roku 2015 a snížit ztráty potravin v celém výrobním a dodavatelském řetězci.¹⁵

První celoevropské monitorování vyplývaných potravin bylo provedeno v roce 2020 a má sloužit jako výchozí bod pro posouzení pokroku. Tomu předcházelo v květnu 2019 přijetí společné metodiky EU pro měření potravinového odpadu, která má členským státům pomoci při kvantifikaci odpadu v každé fázi dodavatelského řetězce. Členské státy začaly shromažďovat údaje v roce 2020 a v roce 2022 poskytly své první zprávy o úrovni potravinového odpadu v jednotlivých

¹² FAO. "Food wastage footprint - Impacts on natural resources." 34. <https://www.fao.org/3/i3347e/i3347e.pdf>.

¹³ UN. "International Day of Awareness on Food Loss and Waste Reduction 29 September." <https://www.un.org/en/observances/end-food-waste-day/background>.

¹⁴ Move for Hunger. "The Environmental Impact of Food Waste." <https://moveforhunger.org/the-environmental-impact-of-food-waste>.

¹⁵ UN. "Ensure sustainable consumption and production patterns." https://sdgs.un.org/goals/goal12#targets_and_indicators.

zemích. Do konce roku 2027 se plánuje zhodnocení dosavadních kroků a dosažených cílů.¹⁶

Navzdory stávajícím právním předpisům EU o odpadech, které členské státy zavazují k povinnosti zavést programy předcházení vzniku potravinového odpadu, není současná strategie zatím efektivní, jak sama uvádí i EU.¹⁷

EU již zavedla různé iniciativy, včetně akčního plánu pro oběhové hospodářství ([Circular Economy Action Plan](#)) a platformy EU pro potravinové ztráty a plýtvání potravinami ([EU Platform on Food Losses and Food Waste](#)), které mají usnadnit sdílení osvědčených postupů mezi členskými státy a zajistit návody v otázce darování potravin nebo měření míry ztráty potravin a také propojit veřejný a soukromý sektor a organizace jako například FAO, UNEP a další. Doporučení občanského panelu ([European Citizens' Panels](#)) organizovaného Komisí jsou rovněž vodítkem při dosahování cílů a přispívají pohledem občanů. K řešení problematiky potravinových ztrát a plýtvání potravinami přispívají výzkumné projekty jako například [Horizont 2020](#) a [Horizont Evropa](#) a další financované programy jako [LIFE](#) a [Interreg Europe](#). Dále existuje digitální platforma [EU Food Loss and Waste Prevention Hub](#), která se zabývá prevencí vzniku potravinového odpadu a stejně jako [EU Platform on Food Losses and Food Waste](#) podporuje sdílení zkušeností států v této otázce. Plýtvání vznikající u spotřebitelů řeší [European Consumer Food Waste Forum](#) a snaží se vymyslet strategie, které by vedly ke změně chování konzumentů. Dále jsou vypisovány granty a Komise

¹⁶ European Commission. "Food waste measurement." https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste/eu-actions-against-food-waste/food-waste-measurement_en.

¹⁷ European Commission. "Frequently Asked Questions: Reducing Food Waste in the EU." https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste/eu-actions-against-food-waste/frequently-asked-questions-reducing-food-waste-eu_en.

pracuje na vylepšování evaluačního systému.¹⁸ Strategie [Farm to Fork](#) řeší potravinový systém jako celek a zabývá se tudíž i potravinovým odpadem. Jejím cílem je přechod k udržitelnější formě systému, který by zajistil potravinovou bezpečnost a zároveň měl neutrální nebo pozitivní dopad na životní prostředí.¹⁹

I přes všechny tyto snahy, množství vyhozených potravin na osobu neklesá, ale dokonce roste. Dle Eurostatu se v roce 2021 vyhodilo v průměru 131 kg potravin na obyvatele.²⁰ V předcházejícím roce 2020 to bylo 127 kg vyhozených potravin na obyvatele.²¹

Změnit text na obalech potravin by mohlo pomoci

Pokud se v boji s potravinovým odpadem nestane razantní změna, nestihne Evropská unie stanovené cíle splnit. Jedna ze strategií, která by v boji s potravinovým odpadem mohla pomoci, je více edukovat spotřebitele, jelikož mají na svědomí více než polovinu vyhozených potravin na území EU. Již existují platformy, které se o to snaží, ale jak je vidět na statistikách, jejich efektivita je diskutovatelná. Studie Evropské komise z roku 2018 odhaduje, že označení data spotřeby a nepochopení jeho významu může až za 10% vyprodukovaného potravinového odpadu.²² Proto je v revizi označení “spotřebujte do” a “minimální trvanlivost” velký prostor pro zlepšení situace. Tento návrh Unie podala ve Farm

¹⁸ Ibid

¹⁹ European Commission. “Farm to Fork Strategy.” https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en

²⁰ Eurostat. “Food waste per capita in the EU remained stable in 2021.” <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230929-2>.

²¹ Eurostat. “Food waste: 127 kg per inhabitant in the EU in 2020.” <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220925-2>.

²² European Commission. “Date marking and food waste prevention.” https://food.ec.europa.eu/safety/food-waste/eu-actions-against-food-waste/date-marking-and-food-waste-prevention_en.

to Fork Strategy v rámci European Green Deal, ale zatím k žádným dalším krokům nedošlo.²³

Vzdělávání občanů i v dalších aspektech předcházení potravinového odpadu je klíčové. Je ale nezbytné, aby se tyto vzdělávací kampaně opravdu dostávaly do povědomí lidí. Otázkou je například, jestli by nebylo efektivnější mít na výlepních místech na nádraží místo tří hesel EU informaci o tom, že chleba není dobré skladovat v igelitovém sáčku, protože vám rychleji zplesniví. Změna, která by mohla zlepšit situaci v gastronomických podnicích, je ulehčení legislativního procesu darování potravin. Například v Německu jsou zákony pro darování potravin velkou překážkou, tudíž se velké firmy většinou rozhodnou jídlo vyhodit.

Málo výsledků za hodně iniciativ. I takto by se dal popsat boj EU s potravinovým odpadem. Snaha je v dokumentech a na webových stránkách viditelná, už se ale nedostává k lidem, kteří produkci potravinového odpadu mají na svědomí.

²³ European Commission. "Farm to Fork Strategy." https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-05/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf